

تاریخ ایران برای نوجوانان (پس از ورود اسلام)

تالیف:

کوروش سنساری

ویراستار:

الناز خجسته

سرشناسه :	سلمان نصر، کورش، ۱۳۷۰-
عنوان و نام پدید آور :	تاریخ ایران برای نوجوانان (پس از ورود اسلام) / تألیف کورش سلمان نصر؛ ویراستار الناز خجسته.
مشخصات نشر :	تهران: انتشارات آرایان، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری :	۳۶۰ ص. مصور، نمودار.
شابک :	۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۳-۵۸-۳ دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۳-۵۷-۶
وضعیت فهرست نویسی :	فیبیا.
یادداشت :	کتابنامه: ص. ۳۵۶ - ۳۵۷.
موضوع :	ایران -- تاریخ -- پس از اسلام، ۱۲ق. -- ادبیات کودکان و نوجوانان.
شناسه افزوده :	خجسته، الناز، ۱۳۶۶ - ویراستار.
رده بند :	۹۵۵/۰۴ DSR ۵۱۱ ت ۱۳۹۶ ص ۷۶
رده دی دیوی :	۹۵۵/۰۴
شماره کتابشماره - ج :	۴۲ (۱۲)

نام کتاب	تاریخ ایران برای نوجوانان (پس از ورود اسلام)
تألیف	کورش سلمان نصر
ویراستار	الناز خجسته
ناشر چاپ	علی غلامی
بوت چاپ	چهارم، ۱۳۹۸
شمارگان	۲۱۵۰ نسخه
قیمت	۵۵۰۰۰ تومان
شابک دوره	۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۳-۵۸-۳
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۱۳۳-۵۷-۶

تهران: خیابان انقلاب، خیابان فخر رازی، کوچه فاتحی داریان، پلاک ۶، طبقه اول

تلفن: ۶۶۴۰۰۲۳۵ - ۶۶۹۷۱۳۴۴

پست الکترونیک: info@arayanbook.com سایت: www.arayanbook.com

« حق چاپ و نشر مجدد این اثر برای انتشارات آرایان محفوظ است. »

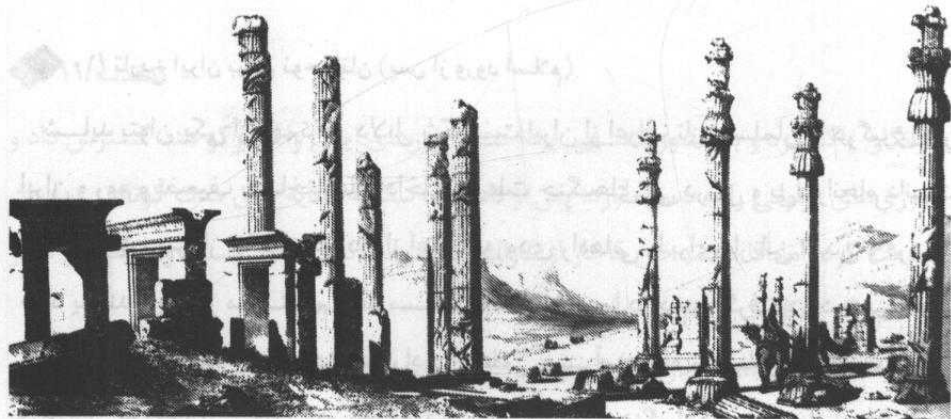
فهرست مطالب

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۵۴	نهضت استاد سیس	۹	مقدمه
۵۷	ارتش در زمان عباسیان	۱۳	اسلام در ایران
۵۸	قیام مقنع	۱۵	سقوط ساسانیان و ورود اسلام
۵۹	ماه نخشب، معجزه مقنع	۱۶	دوران حکمرانی خلفای راشدین
۶۶	عصر طلایی اسلام	۱۸	سلمان فارسی، یار پیامبر و حامی مدائن
۶۶	علم و ریاضیات در عصر طلایی	۲۰	جمع‌آوری قرآن در زمان عثمان
۶۸	بنا در عصر طلایی	۲۳	خلافت امویان
۶۹	هنر و معماری در عصر طلایی		از صلح امام حسن (ع) تا
۷۰	قیام بانک در مدین	۲۵	کربلائی امام حسین (ع)
۷۲	تناسخ		قسمتی از خطبه امام حسین (ع)
۷۹	آن چه گذشت ...	۳۴	در روز عاشورا
۸۱	ایران در راه استقلال شکل‌گیری حکومت‌های محلی در ایران	۳۶	ایرانیان در زمان بنی‌امیه
۸۳	طاهریان	۳۷	قیام ابومسلم خراسانی
۸۴	چرا طاهر به «ذوالیمینین» معروف بود؟	۴۲	قتل ابومسلم خراسانی به وسیله عباسیان
۸۸	صفاریان	۴۵	اقدامات علویان علیه عباسیان
۹۶	عمرو لیث	۴۶	تشیع و فرقه‌های آن
۹۹	سامانیان	۴۹	آن چه گذشت ...
۱۰۰	اسماعیل بن احمد سامانی	۵۰	جنبش‌های ایرانی در زمان عباسیان
۱۰۱	احمد بن اسماعیل سامانی	۵۱	برمکیان
		۵۲	قیام سنباد

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۱۴۹	بی‌هقی	۱۰۱	سیاست سامانیان
۱۵۰	بخش‌هایی از «ذکر بر دار کردن حسنک وزیر»	۱۰۲	نصر بن احمد سامانی
۱۵۳	سلجوقیان	۱۰۲	اسماعیلیه
۱۵۴	طغرل سلجوقی	۱۰۶	ادبیات فارسی در عهد سامانی
۱۵۷	آلب ارسلان	۱۰۷	نوح بن نصر
۱۶۱	ملک‌شاه	۱۰۸	سقوط حکومت سامانیان
۱۶۲	نظام‌الملک، وزیر بی‌همتا	۱۱۰	سیمجوریان
۱۶۵	اسماعیلیان در دژهای نفوذناپذیر کوهستان	۱۱۲	تاریخ طغرل
۱۶۷	سلطان سنجر	۱۱۳	آن چه گذشت ...
۱۷۰	خوارزمشاهیان	۱۱۵	زیاریان
۱۷۲	آن چه گذشت ...	۱۱۵	مرداویج
۱۷۵	از حمله مغول تا صفویه	۱۱۶	قتل مرداویج
۱۷۷	حمله مغول	۱۱۷	وُشمگیر
۱۸۰	شم‌نسیس مغولی	۱۱	دیگر فرمانروایان زیاری
۱۸۴	نخستین هدف، شهر اترار	۱۱۹	آلبویه «حکومت دیلمیان»
۱۸۵	سمرقند را	۲۱	دوران شکوفایی آلبویه، حکمرانی عضدالدوله
۱۸۶	سمرقند، ریز پای سربازان مغول	۱۲۶	کتابخانه عضدالدوله
۱۸۷	تاریخ جهانگردان	۱۲۶	بانوی ری (سیده‌ملک‌خاتون)
۱۸۹	سقوط خوارزم	۱۳۲	حسنویه گرد
۱۹۰	جلال‌الدین، آخرین پادشاه خوارزمشاهیان	۱۳۳	آن چه گذشت ...
۱۹۲	در جست‌وجوی غرب	۱۳۵	ایران از غزنویان تا حمله مغول
۱۹۲	چنگیز به سوی مرگ	۱۳۷	غزنویان
۱۹۲	یاسا، قانون چنگیز	۱۳۷	البتکین تا محمود
۱۹۴	جانشینان چنگیز	۱۳۸	محمود غزنوی
۱۹۵	ایلخانان مغول	۱۴۱	فتح سومنات
۱۹۷	تیموریان	۱۴۳	لشکر محمود غزنوی
۱۹۹	آق‌قویونلوها و قراقیونلوها	۱۴۶	حکیم ابوالقاسم فردوسی
		۱۴۸	مسعود غزنوی

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۲۶۷	آن چه گذشت ...	۲۰۰	آن چه گذشت ...
۲۶۹	قاجاریه	۲۰۱	صفویان
۲۷۱	پادشاهی آقامحمدخان قاجار	۲۰۳	صفویه در آغاز راه
۲۷۴	پادشاهی فتحعلی شاه قاجار	۲۰۴	عرفان و تصوف
۲۷۵	ایران و روسیه	۲۰۶	سلطنت شاه اسماعیل اول
۲۷۷	جدال فرانسه و انگلستان برای نفوذ در ایران	۲۰۶	قزلباشها
۲۷۸	پایان دوران ننگین حکومت فتحعلی شاه	۲۱۲	سلطنت شاه لهما، ب
۲۸۰	پادشاهی محمدشاه قاجار	۲۱۴	ینی چری
۲۸۳	آن چه گذشت ...	۲۱۵	سلطنت شاه اسماعیل
۲۸۴	پادشاهی ناصرالدین شاه قاجار	۲۱۶	سلطنت سلطان محمد خانبده
۲۸۶	فتح هرات و معاهده پاریس	۲۲۱	آن چه گذشت ...
۲۸۷	زایش بهاییت از قلب فرقه بابیه	۲۲۲	سلطنت شاه عباس کبیر
۲۸۸	نبرد روسیه و انگلستان	۲۲۶	شکوفایی علم و هنر از زمان شاه عباس
۲۹۰	مهم ترین امتیازهای روسیه	۲۲۶	جانشینان شاه عباس
۲۹۰	مهم ترین امتیازهای انگلستان	۲۳۳	سلطنت شاه سلطان حسین و انقراض سلسله صفویه
۲۹۳	نبرد مرزا محمد قاجار و کلاه نماند	۲۳۶	کلاتر
۲۹۴	پادشاهی مظفرالدین شاه	۲۴۰	داستان مقاومت یک لوطی در مقابل افغانها
۲۹۶	امتیاز داری	۲۴۱	آن چه گذشت ...
۲۹۷	انقلاب مشروطیت	۲۴۳	افشاریه و زندیه
۲۹۹	مهاجرت صغری	۲۴۵	افشاریه
۳۰۱	مهاجرت کبری و پیروزی انقلاب	۲۴۵	نادرشاه افشار
۳۰۳	پادشاهی محمدعلی شاه قاجار	۲۵۱	افاغنه ابدالی
۳۰۶	یاد آر ز شمع مرده یاد آر	۲۵۵	امپراتوری گورکانیان هند
۳۰۷	جنبش آذربایجان	۲۵۹	زندیه
۳۰۸	قیام در دیگر شهرها	۲۵۹	کریم خان زند، وکیل الرعایا
۳۰۹	شیخ فضل الله نوری	۲۶۴	لطفعلی خان زند
۳۱۱	پادشاهی احمدشاه قاجار		

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۳۳۳	تأسیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور (ساواک)	۳۱۳	قرارداد ۱۹۰۷
۳۳۴	تصویب لایحهٔ انجمن‌های ایالتی و ولایتی	۳۱۳	جنگ جهانی اول و تأثیر آن بر ایران
۳۳۴	انقلاب سفید شاه و حادثهٔ مدرسهٔ فیضیه	۳۱۴	انقلاب اکتبر
۳۳۶	قیام پانزدهم خرداد	۳۱۵	کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹
۳۳۷	ماجرای کاپیتالیسیون و تبعید امام به ترکیه	۳۱۷	مجلس مؤسسان
۳۳۸	ایران در راه انقلاب	۳۱۷	نهضت جنگل
۳۴۰	یا رستاخیز، یا مهاجرت، یا زندان	۳۱۸	آن چه گد، ت، ...
۳۴۱	ایران در آستانهٔ انقلاب اسلامی	۳۱۹	از بهاری تا جمهوری اسلامی
۳۴۲	نخستین شمارهٔ انقلاب، مقالهٔ هفدهم دی ماه روزنامهٔ اطلاعات	۳۲۱	سلطنت رضاخان پهلوی
۳۴۲	قیام مردم قم (نوزدهم دی ۱۳۵۶)	۳۲۱	۱. احداث راه‌آهن
۳۴۲	قیام مردم تبریز (بیست‌ونهم بهمن ۱۳۵۶)	۳۲۲	۲. ایجاد ارتش منظم
۳۴۲	و نتایج آن	۳۲۲	۳. اسکان عشایر
۳۴۳	مینما رکس در آتش	۳۲۲	۴. کشف حجاب و یک‌شکل کردن لباس
۳۴۴	قیام هفدهم شهریور (جمعهٔ سیاه)	۳۲۳	۵. قرارداد ۱۹۳۳
۳۴۴	بلن، توها در پاریس	۳۲۳	۶. دادگستری
۳۴۵	حط پهلوی و پیروزی انقلاب	۳۲۳	سیدحسن مدرس و رضاخان
۳۴۷	سیزدهم آبان، روز دانش آموز	۳۲۴	ایران در جنگ جهانی دوم
۳۵۰	مختصری رواق و پیروزی انقلاب تا رحلت امام	۳۲۵	سلطنت محمدرضا پهلوی
۳۵۵	آن چه گذشت ...	۳۲۶	حزب تودهٔ ایران
۳۵۶	فهرست منابع و مأخذ	۳۲۷	ایران در راه ملی‌شدن نفت
		۳۳۱	قیام سی تیر
		۳۳۱	کودتای بیست‌وهشتم مرداد
		۳۳۲	پس از کودتای بیست‌وهشتم مرداد

مقدمه

بی‌گمان مردمان هر سرزمین برای معرفی خود به جهانیان، نیاز به شناسنامه‌ای دارند. شناسنامه هر ملت تاریخ آن‌هاست. در این میان تاریخ سرزمین ایران از جایگاهی ویژه برخوردار است زیرا سکنین ایران زمین چه در دوره باستان و چه در دوره اسلامی همواره پرچمدار علم و معرفت بودند و با وجود فراز و فرودهایی که در طول تاریخ پشت سر گذاشته‌اند، خدمات بی‌ظیری را به فرهنگ و تمدن جهان ارائه داده‌اند.

ایران از آن زمان که «دیاکو» سلسله ماد را بنیان گذاشت تا انقراض آن سلسله و ظهور امپراتوری هخامنشیان، به تدریج راه پیوسته‌ای پیمود و سرانجام در دوران پادشاهی داریوش کبیر به چنان وسعتی رسید که تا آن هنگام بی‌نظیر بود؛ اما برتری هخامنشیان بر دیگر ملل را نمی‌توان به وسعت سرزمینی که آنان در اختیار داشتند محدود کرد؛ بلکه ویژگی اصلی امپراتوری هخامنشی شیوه اداره آن سرزمین‌ها بود. آنان بتدریج و آداب و رسوم ملت‌های مغلوب را محترم می‌شمارند و با وضع قوانین خاصی آنان را تابع حکومت مرکزی می‌کردند.

امپراتوری هخامنشی با حمله اسکندر مقدونی به ایران از هم پاشید و با آغاز حکومت سلوکیان و فراگیری فرهنگ «هلنی»، مردم ایران تحت تأثیر اقوام مهاجم قرار گرفتند؛ اما طولی نکشید که «پارت‌ها» امپراتوری اشکانی را در ایران پایه‌گذاری کردند و بیگانگان را از ایران راندند. جنگ‌های ایران و روم از دوران اشکانی آغاز و موجب شد این دو ملت تا سال‌هایی دراز به زد و خورد با یکدیگر بپردازند. با وجود این، سال‌ها پس از آن که ساسانیان سلسله اشکانی را سرنگون کردند، این درگیری‌ها ادامه یافت و روند فرسایش این دو تمدن را فراهم ساخت.

شاید بتوان یکی از مهم‌ترین دلایل شکست ایران از اعراب تازه مسلمان را درگیری بین ایران و روم و تضعیف ساختارهای داخلی به علت جنگ‌های پی‌در پی و بی‌سرانجام دانست. البته ایرانیان پس از شکست خوردن از اعراب به‌زودی راه‌هایی را برای بازیابی تمدن و فرهنگ خود یافتند و به‌طور مستقیم و غیرمستقیم، ادارهٔ امور را در دست گرفتند و در زمینه‌هایی گوناگون از جمله سیاسی، اجتماعی، ادبی و علمی سرآمد تمام مسلمانان شدند. اندیشمند فرهیخته، ریچارد ن. فرای، در مقدمهٔ کتاب عصر زرین فرهنگ ایران می‌نویسد: «ایرانیان بی‌گمان فرهنگ کهن خویش را نگاه داشتند؛ اما اسلام را نیز پذیرفتند که برای ایشان پدیده‌ای فراتر از یک دین شد و بدان بسیاری چیزها افزودند که تنها از روزگار کهن سرچشمه نمی‌گرفت. ایران نه تنها پاره‌ای از جهان اسلام شد، بلکه تا دراز زمانی آن را رهبری می‌کرد و می‌توان گفت این بیان نخستین کسانی بودند که معادلهٔ عرب؛ یعنی اسلام را شکستند و به اسلام به‌راستی جنبهٔ جهانی دادند.» به این ترتیب بود که ایرانیان، عرب نشدند و زیر سیطرهٔ اندیشهٔ عربی، زبان و فرهنگ خود را از دست ندادند.

طوفان حوادث بار دیگر خاک این سرزمین را در نوردید و این بار مغولان به ایران تاختند و ایرانی به بار آوردند. ایرانیان به‌تدریج این قلمرو را نیز با تمدن خود آشنا ساختند. البته ایرانیان که با راه و رسم مقابله با اقوام مهاجم آشنا بودند بعدها زادگان تیمور را نیز به همین سرنوشت دچار کردند. با وجود این می‌توان تاخت و تاز این اقوام بر ایران و سلطهٔ بر این سرزمین را نشانهٔ ضعف و ناتوانی ایرانیان در مبارزه با دشمنان دانست.

پس از گذر از دورانی پر تلاطم، شاه اسماعیل صفوی حکومت صفویان را در ایران بنیان نهاد و آغازگر فصل نوینی در تاریخ ایران شد. او با رسمی کردن مذهب شیعه در سراسر ایران، مرزی عقیدتی میان خود و امپراتوری عثمانی قرار داد که مانند سدی در مقابل دشمن غربی بود. اوج قدرت صفویان در دوران شاه عباس صفوی بود که با اقدامات شایسته‌اش، ایران را به کشوری قدرتمند تبدیل کرد و البته او بود که جانشینان لایق را یکی پس از دیگری از میان برداشت و به این ترتیب زمینه‌ساز سقوط سلسلهٔ صفوی شد.

با هجوم محمود افغان، آفتاب اقبال صفویان غروب کرد و برای مدتی افغان‌ها حکومت را در دست گرفتند؛ اما این اوضاع دوامی نیاورد و نادر شاه افشار خاک ایران را از وجود

بیگانگان پاک کرد و به کشور گشایی پرداخت او مرزهای ایران را تا مرکز هند گسترش داد و پیروزی‌های فراوانی را به دست آورد. پس از نادرشاه، سلسلهٔ زندیه برای مدت کوتاهی بر ایران حکومت کرد؛ اما آقا محمدخان قاجار از شرایط پر التهاب کشور سود جست و با غلبه بر سایر رقبا، آغازگر حکومت قاجار بر ایران شد.

عهد شاهان قاجار در تاریخ ایران از اهمیتی ویژه برخوردار است؛ زیرا در همین ایام بود که جنگ‌های ایران و روس باعث جدایی بخش‌هایی از سرزمینمان شد و نفوذ بیگانگان به صورت چشمگیری افزایش یافت. البته این دوره از تاریخ را می‌توانیم دورهٔ بیداری ایرانیان از کلبوس سالیان دراز لقب ماندگی بدانیم. مردم پس از شکست در جنگ با روس‌ها سرخورده شدند و ارتباط با اروپا نیز برانداختند که ایران در عرصه‌های علمی، صنعتی، نظامی و فرهنگی فاصلهٔ بسیار زیادی با کشورهای اروپایی دارد. شاید همین شرایط را بتوان زمینه‌ساز وقوع انقلاب مشروطه دانست.

انقلاب مشروطه اولین پیروزی مردم برای اصلاح امور بود. مظفرالدین شاه فرمان مشروطه را در سال ۱۲۸۵ هجری شمسی امضا کرد که تسایم جمود و دیکتاتوری در برابر اتحاد مردم را نشان می‌داد. اگرچه این روند با فراز و فرودهایی مواجه است؛ پیروزی ارادهٔ مردم را بار دیگر در انقلاب ۵۷ مشاهده می‌کنیم که حکومت پهلوی را سرنگون می‌سازند و در نتیجه حاکمیت جمهوری اسلامی را تثبیت می‌کنند. گرچه در اسامی و فرزندان محمد رضا، تحولاتی را در جهت پیشرفت کشور انجام دادند؛ اما حاکمیت فردی را بر مبنای اختلاف در فضای سیاسی و اجتماعی کشور باعث شد ملت ایران این سلسله را فروپاشد.

و اما سبب تألیف کتاب، همان‌گونه که از نام آن بر می‌آید، آشنایی نوجوانان و جوانان با تاریخ کشورشان ایران است. در روند نگارش، کوشیده‌ام از کاربرد واژگان دشوار پرهیز و سادگی ساختار جملات را رعایت کنم تا خوانش متن برای گروه سنی نوجوان آسان‌تر باشد. البته این بدان معنا نیست که متن کم‌محتوایی در برابر آنان باشد؛ بلکه در بسیاری موارد از اشعار و متون ادبی تاریخی استفاده کرده‌ام تا در جهت ارتقای سطح علمی مخاطب نوجوان گامی بردارم.

در پایان لازم می‌دانم از ناشر محترم که از هیچ کوششی برای چاپ این اثر دریغ نرزدند

❖ ۱۲/ تاریخ ایران برای نوجوانان (پس از ورود اسلام)

و از سرکار خانم الناز خجسته که زحمت ویراستاری این اثر را بر عهده داشتند تشکر کنم. بی‌گمان نگاشت این اثر را حاصل حمایت استاد گرانقدرم جناب آقای دکتر شیرزاد طایفی می‌دانم و قدردان لطف ایشان هستم. امید است صاحب‌نظران و فرهیختگان با یادآوری کاستی‌های این اثر، این‌جانب را در رفع نقایص یاری کنند.

کوروش سلمان نصر

بهار ۱۳۹۵

www.ketab.ir